

Gronowo, skład ekipy badawczej w roku 1989

Napole, grodzisko. Ekipa badawcza z 1994 roku. (za M. Skowronską i J. Bujarski)

PROBLEMATYKA BADAWCZA:

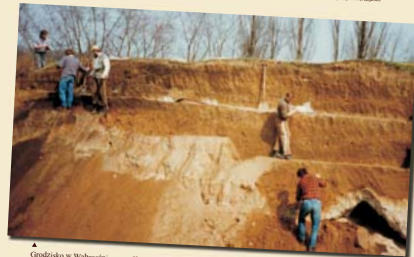
Średniowieczne osadnictwo na ziemi chełmińskiej:

Prowadzone w latach 1985-1994 prace terenowe ukierunkowano na realizację dwóch zadań:
a) poznanie struktur osadniczych ziemi chełmińskiej, ze szczególnym uwzględnieniem głównych ogniw tj. grodzisk, na których przeprowadzono badania weryfikacyjno-sondżowe

b) przeprowadzenie interdyscyplinarnych badań mikroregionalnych w wybranych zespołach osadniczych zlokalizowanych w dorzeczu dolnej Drwęcy (Jedwabno, Gronowo i Napole). Rozwinięciem tego tematu w kolejnych latach były badania wybranych osad i grodzisk z sąsiednich obszarów ziemi świeickiej, ziemi dobrzyńskiej oraz lubawskiej, połączonej ze szczegółową penetracją powierzchniową otoczenia stanowisk.

Związki przestrzenne między osadnictwem wczesno i późnośredniowiecznym:

W ramach tego zadania przeprowadzono weryfikację chronologiczną stanowisk z młodszych faz wczesnego średniowiecza oraz pełnego średniowiecza w celu ukazania dynamiki zmian struktur osadniczych między XII a XV wiekiem, ze szczególnym uwzględnieniem osadnictwa wiejskiego. Rozpoczęto również systematyczne prace wykopaliskowe na wielofazowym założeniu obrotowym oraz wczesnośredniowiecznym cmentarzysku szkieletowym w Pniu. Efektem tych prac była rozprawa habilitacyjna D. Polišńskiego pt. *Późnośredniowieczne osadnictwo wiejskie na ziemi chełmińskiej* (Toruń 2003.)

Grodzisko w Wąbrzeźnie, weryfikacja grodzisk chełmińskich. (za autorów z 2003)

Wieldządz. Od lewej: Dariusz Polišński, Witold Tokanik, (autorzy planu i fotografii)

« Pięt, gródka na stoku. Warownia prokuratora krzyżackiego. Pozostałości spalonego obiektu mieszkalno-obronowego: narożnik północno-wschodni. (za A. Janowskiego)

Pogranicze słowiańsko-bałtyjskie we wczesnym średniowieczu w świetle archeologicznych badań szlaku komunikacyjnego Kujawy-Pomezania:

Temat realizowany latach 1995-1997 w ramach szerszego programu Adalbertus finansowanego przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej. Szczególny nacisk położono na rekonstrukcję przebiegu szlaku łączącego ziemię chełmińską z ziemiami pruskimi, w tym celu rozpoznano wykopaliskowo wybrane najważniejsze jego ogniewa w postaci grodzisk zlokalizowanych w Chelmży, Wieldządzu, Szymwałdzie i Klaszorku. Dodatkowo przeprowadzono szczegółowe rozpoznanie powierzchniowe, uzupełnione o badania przyrodnicze. Efektem tych prac była wspólna publikacja pracowników ZAWSZCZ-Ń pt. *Wczesnośredniowieczny szlak lądowy z Kujawy do Prus (XI wiek). Studia i materiały*, pod red. W. Chudziaka (Toruń 1997).

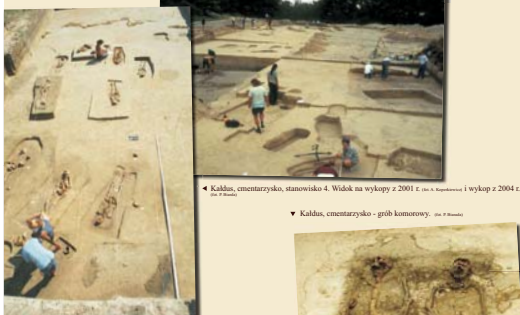
▲ Kaldus, grodzisko, stan. 3 - relikty murowanej bazyliki. (za W. Chudziaka)

Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Kaldusie na ziemi chełmińskiej – chełmiński *sedes regni principales*:

Szeroko zakrojony projekt studiów interdyscyplinarnych, w tym szeroko zakrojona współpraca z przedstawicielami nauk przyrodniczych, podzielony na szereg zadań realizowanych w ramach programów finansowanych z grantów KBN oraz MNiSzAW.

Badania rozpoczęto w 1996 roku i w ciągu 15 sezonów wykopaliskowych rozpoznano głównie cztery tego zespołu:

- a) grodzisko, gdzie natrafiono na relikty wczesnoromańskiej trzynawowej bazyliki wzniesionej w XI wieku w miejscu wczesniejszego ośrodka kultowego
- b) osadę podgrodową, położoną na południowo-wschód od grodziska – odkryto tu na powierzchni 60 arów około 1100 obiektów pochodzących z pradziejów i wczesnego średniowiecza z bogatym i zróżnicowanym materiałem kulturowym
- c) trzy miejsca grzebania zmarłych, tworzące odrębne nekropole (stanowiska 1, 2 i 4), na których zlokalizowano oprócz relikwii zabudowy mieszkalnej z różnych okresów ponad 720 grobów szkieletowych datowanych od końca X do 1 poł. XIII w., w tym pozostałości 8 grobów komorowych

▲ Kaldus, cmentarzysko, stanowisko 4. Widok na wykopy z 2001 r. (za A. Janowskiego i wykopy z 2004 r. (za W. Chudziaka)

▲ Kaldus, cmentarzysko - grób komorowy. (za W. Chudziaka)

Kierownicy:

Prof. dr hab. Jerzy Olczak (1985-1999)
Prof. dr hab. Wojciech Chudziak (1999-2008)

Pracownicy:

mgr Wojciech Chudziak, dr od 1991, hab. 1997,
prof. UMK 1999, profesor tytularny 2005
mgr Dariusz Polišński (1988-2008), dr 1995,
hab. 2004, prof. UMK 2008
mgr Jacek Bujarski (1992-2008), dr 2008
mgr Marcin Weinkauff (1998-2008)

▲ Od lewej siedzą: A. Janowski, D. Polišński, W. Chudziak, A. Koperkiewicz, od lewej stoją: J. Bujarski, M. Weinkauff

Pracownicy Zakładu aktywnie włączyli się również w badania ratownicze prowadzone na stanowiskach znajdujących się w strefie przebiegu autostrady A-1 w dawnych województwach bydgoskim i toruńskim. W ten sposób rozpoznano wykopaliskowo wielokulturowe osiedla w Warlubiu, Płochocinku i Lisiewie. Opracowany z tych badań materiał został opublikowany w pracy pt. *Pozostałości wczesnośredniowiecznego osadnictwa w strefie przebiegu autostrady A-1 w województwie kujawsko-pomorskim*, pod red. J. Olczaka i W. Chudziaka, Toruń 2008.

Pozyskiwane w trakcie badań wykopaliskowych bogate materiały źródłowe stały się podstawą szczegółowych, odrębnych opracowań w wybranych dziedzinach wytwórczości domowej i rzemieślniczej. Najwięcej miejsca poświęcono przemianom w wyrobności garncarskiej, w efekcie czego powstały trzy rozprawy doktorskie:

- W. Chudziak, *Periodyzacja rozwoju wczesnośredniowiecznej ceramiki z dorzecza dolnej Drwęcy (VII-XIX w.)*, Toruń 1991.
 - D. Polišński, *Przemiany w wytwórczości garncarskiej na ziemi chełmińskiej u schyłku wczesnego i w początku późnego średniowiecza*, Toruń 1996.
 - J. Bujarski, *Wczesnośredniowieczny mikroregion osadniczy w Napole na ziemi chełmińskiej. Wytwórczość garncarska jako źródło poznania lokalnych procesów kulturowych*, Toruń 2006.
- Równoległe prowadzone są studia nad wytwórczością rogowniczą, złotnictwem i uzbrojeniem wczesnośredniowiecznym.

Publikacje (wybór):

Efektom badań nad średniowiecznym osadnictwem na ziemi chełmińskiej jest szereg publikacji, w tym:

- W. Chudziak, *Zasiadanie grodziska ziemi chełmińskiej*, (red.) J. Chudziakowa, Toruń 1994.
- W. Chudziak, *Zasiadanie strefy chełmińsko-dobrzyńskiej we wczesnym średniowieczu (VII-XI w.)*, Toruń
- Seria wydawnicza pt. *Studia nad średniowiecznym osadnictwem ziemi chełmińskiej*, t. 1-5, (red.) J. Olczak i W. Chudziak.
- Interdyscyplinarne badania nad zespołem osadniczym w Kaldusie zaowocowały powstaniem nowej serii wydawniczej pt. *Mons Sancti Laurentii*, pod red. W. Chudziaka - dotychczas ukazało się 6 tomów.

